

**Groene Kennis
Coöperatie**

Programma Onderwijsvernieuwing

**Onderzoek naar beleving deelnemers Groen Onderwijs (MBO/HBO)
en de relatie met aantrekkelijk onderwijs en motivatie.**

**Marjo Frenk
December 2009**

Samenvatting

Een belangrijk doel van het programma Onderwijsvernieuwing is invulling te geven aan de KSF-en 'aantrekkelijk onderwijs' en 'gemotiveerde' deelnemers. In de 2^e helft van 2009 is een indicatief onderzoek uitgevoerd naar de factoren die voor leerlingen de aantrekkelijkheid van het onderwijs en hun motivatie bepalen.

Het onderzoek bestond uit een onderzoek naar de uitkomsten van bestaande onderzoeken (o.a. inspectierapportages, Odin onderzoek) en het voeren van een aantal gesprekken met leerlingen binnen MBO en HBO.

Bevindingen en conclusies

Er blijkt weinig onderzoek te zijn gedaan naar de beleving van jongeren van (vernieuwend) onderwijs. Leerlingen en studenten worden wel bevroegd door scholen over hun ervaringen, bijvoorbeeld door kwaliteitszorgcommissies van AOC's en op HBO's en de WUR (student tevredenheidonderzoeken) maar deze onderzoeken zijn vooral gericht op mening van de student over inhoud en kwaliteit van aspecten van het onderwijs op microniveau: vak, module of beroepssituatie.

Wat betreft de invoering van het Competentiegericht onderwijs op het MBO zijn een aantal onderzoeken onder studenten uitgevoerd die van belang zijn om een beeld te krijgen van de relatie met de motivatie van de deelnemers en de waarde die zij hieraan toekennen (de aantrekkelijkheid van het onderwijs). Belangrijkste conclusies zijn:

- De meeste leerlingen ondersteunen de beweging naar competentiegericht opleiden evenals het gebruik van een grotere variëteit aan werkvormen, het levert ook meer zelfstandige en ondernemende leerlingen op.
- Van leerlingen is in belangrijke mate gerelateerd aan de mate waarin verkregen informatie/geschapen verwachtingen ook waar worden gemaakt en aan de mate waarin het onderwijs voldoende uitdaging biedt.

Op basis van deze toch wat generieke onderzoeken is met een aantal leerlingen van MBO en HBO gesproken over hun beleving van het nieuwe onderwijs. De belangrijkste conclusies uit deze gesprekken zijn:

- leerlingen maken feitelijk geen onderscheid tussen aantrekkelijkheid van onderwijs en wat hun motiveert
- motiverende factoren zijn:
  - het leren in authentieke praktijksituaties
  - begeleid worden door mensen uit de praktijk
  - de kwaliteit van de begeleiding door school: betrokkenheid en vakkennis van docenten zijn beide belangrijke factoren
  - samenwerking met andere leerlingen (mits er goed wordt samengewerkt, 'liftgedrag' wordt niet gewaardeerd)
- niet-motiverende factoren zijn:
  - onduidelijkheid over/het niet waarderen van wat in de praktijk is geleerd (onvoldoende verbinding tussen leren op school en het leren in de praktijk)
  - een voor de leerling onduidelijke relatie tussen leersituatie en doel van de opleiding
  - begeleiding die uitgaat van 100% zelfstandigheid in combinatie met docenten die te weinig kennis hebben over de leersituatie van de leerling.

Aanleiding

De aard van de activiteiten van het GKC (Groene Kenniscoöperatie) programma Onderwijsvernieuwing ligt in het ondersteunen van instellingen en A-programma's, het uitvoeren van verkenningen op relevante thema's en het uitvoeren van op verbindinggerichte experimenten. De uitkomsten hiervan worden vertaald naar input voor de input voor de S-programma's. Een van de activiteiten van het programma onderwijsvernieuwing is een onderzoek naar de beleving van deelnemers van praktijkgericht onderwijs. Onderzoek is uitgevoerd naar de beleving van het vernieuwd onderwijs door studenten. Focus ligt op leerlingen die deel nemen aan arrangementen voortkomend uit de A-programma's en/of vernieuwd onderwijs binnen instellingen. Doel is te onderzoeken welke factoren al dan niet bijdragen aan **de aantrekkelijkheid** van het onderwijs en **hun motivatie** (en daarmee aan het succes van de arrangementen). Uitkomst moet input zijn voor de A-arrangementen en voor de discussie over de visie op- en de toekomst van het groene onderwijs.

Vragen aan de leerlingen/studenten/deelnemers zijn geformuleerd rond de KSFén

- *Gemotiveerde deelnemers:*

leerlingen, studenten en deelnemers zijn enthousiast over de Groene Kennisinstellingen en hebben een aanstekelijke werking op hun omgeving

- *Aantrekkelijk leren:*

leren op een Groene Kennisinstelling wordt ervaren als inspirerend, uitdagend, waardevol en ook leuk

Werkwijze

In de periode juni-juli 2009 is literatuur bestudeerd over beleving van jongeren van (vernieuwend) onderwijs. Opgemerkt kan worden dat hiernaar weinig onderzoek is gedaan. Leerlingen en studenten worden wel bevraagd door scholen over hun ervaringen, bijvoorbeeld door kwaliteitszorgcommissies van AOC's en op HBO's en de WUR (student tevredenheidsonderzoeken) maar deze onderzoeken zijn vooral gericht op mening van de student over inhoud en kwaliteit van aspecten van het onderwijs op microniveau: vak, module of beroepssituatie.¹ Wat betreft de invoering van het Competentiegericht onderwijs op het MBO zijn een aantal onderzoeken onder studenten uitgevoerd die van belang zijn om een beeld te krijgen van de relatie met de motivatie van de deelnemers en de waarde die zij hieraan toekennen (de aantrekkelijkheid van het onderwijs). Belangrijk onderzoek in het MBO is het twee-jaarlijkse ODIN onderzoek; een landelijk student tevredenheidsonderzoek onder mbo-studenten.² In 2007 heeft het procesmanagement herontwerp MBO onderzoek gedaan onder leerlingen om te weten te komen wat zij vinden van de vernieuwingen in het mbo.³ De onderwijsinspectie heeft in 2007 en 2008 een vervolgonderzoek uitgevoerd naar kwaliteit, niveau en borging van competentiegerichte opleidingen.⁴ Tenslotte is door HITEQ in de eerste helft van 2009 onderzoek⁵ gedaan naar de kenmerken van mbo leerlingen om te onderzoeken of MBO-ers wel passen in het beeld van de generatie Einstein (veronderstel ik als bekend).

---

¹ Bestudeerd zijn vragenlijsten WUR en Stoas Hogeschool en algemene HBO tevredenheidsonderzoeken

² <http://www.odin5.nl/Intro.aspx>

³ <http://www.hetplatformberoepsonderwijs.nl/uploads/generatie%20einstein%20over%20herontwerp.pdf>

⁴ http://www.onderwijsinspectie.nl/nl/home/naslag/Alle_publicaties/competentiegericht-mbo

⁵ <http://www.hiteq.org/cms/publish/content/showpage.asp?pageid=652>

In de periode september/oktober 2009 zijn interviews gehouden met verschillende groepen leerlingen/studenten die in schooljaar 2008-2009 deel hebben genomen in één van de projecten uit de Rigo aanvragen. Voor het onderzoek zijn 28 leerlingen van twee verschillende MBO niveau 4 opleidingen en 5 studenten van CAH Dronten geïnterviewd.⁶

Resultaat

In deze notitie wordt een korte samenvatting geven van relevante onderzoeksgegevens uit genoemde onderzoeken en verslag gedaan van de interviews met de leerlingen gevolgd door een conclusie waarin antwoord wordt gegeven op de onderzoeksvragen.

Bronnen:

- Job monitor 2008
- `De Balansschool "Generatie Einstein over herontwerp MBO, uitgave procesmanagement herontwerp mbo. 2007
- Competentiegericht opleiden in mbo: KBA 2009
- Feiten en cijfers, studenttevredenheidsonderzoek 2008 HBO raad juni 2008
- Diverse Kwaliteitszorgverslagen AOC's en Hogescholen
- Competentiegericht opleiden in het mbo, Stand van zaken 2009 Inspectie van het onderwijs april 2009

---

⁶ Bijlage gespreksverslagen via m.frenk@stoashogeschool.nl

1 Literatuuronderzoek :Hoe beleven studenten en leerlingen hun onderwijs?

De inspectie van het onderwijs: Onderwijskundige vernieuwing is een belangrijk thema in het mbo. Vanaf 2004 experimenteren opleidingen met competentiegericht onderwijs. Na een eerste onderzoek in 2007 heeft de inspectie een vervolgonderzoek uitgevoerd naar kwaliteit, niveau en borging van competentiegericht mbo-onderwijs. Er zijn duidelijke stappen vooruit gezet binnen de competentiegerichte opleidingen, constateert de inspectie: "Het evenwicht tussen kennis, vaardigheden en houding in het aanbod is toegenomen, de afwisseling in werkvormen eveneens. Dat leidt tot meer structuur in het onderwijsproces. Er kwam meer variatie in werkvormen, een toename van klassikaal onderwijs, een verbeterde aanpak van beoordelingen en meer deskundigheidsbevordering van docenten. Veel experimentele opleidingen hebben hun formele beoordelings- en borgingstrajecten beter op orde dan twee jaar geleden. Een deel van de competenties wordt getoetst in de praktijk, maar over de inhoud en organisatie hiervan zijn nog veel onzekerheden gemeld door docenten en bedrijven. Er is geen toename van maatwerk voor individuele deelnemers, noch van nauwere samenwerking en afstemming met leerbedrijven en het vmbo en hbo. Bij bedrijven, docenten en deelnemers zelf bestaat de vrees dat de vernieuwing ten koste gaat van de diepgang en van algemene en theoretische bagage van de deelnemers." ⁷

In het kwantitatieve gedeelte van het onderzoek zijn deelnemers bevraagd op inhoud van de opleiding, op maatwerk, toetsen en beoordelen en op de waardering die deelnemers hebben voor de opleiding. In dit deel van het onderzoek is ingegaan op motivatie van de deelnemers, op afstemming tussen theorie en praktijk, voorbereiding op de arbeidsmarkt en op doorstroom. Ruim de helft van de ondervraagden vindt de opleiding leuk en een derde "min of meer". Bijna driekwart van de ondervraagden verwacht dat zij de opleiding zal afmaken. 29 procent van de deelnemers zegt hierin door de opleiding te worden gestimuleerd. Bijna de helft van de deelnemers zegt praktijkgericht te worden opgeleid, nog geen vijfde zegt van niet. Volgens ruim een derde van de deelnemers is de afstemming tussen theorie en praktijk niet goed. Het grootste deel van de deelnemers denkt dat ze door de opleiding meer gevoel krijgen voor wat werken is, zelf een goede start kunnen maken op de arbeidsmarkt, kans hebben op een passende baan en de competenties ontwikkelen die hierbij van belang zijn. Tenslotte geeft ruim de helft van de deelnemers aan dat ze denken met de opleiding te kunnen doorstromen binnen het mbo dan wel naar het hbo. Bijna 60% geeft aan dat ze meer gemotiveerd zijn om na afloop van de opleiding een vervolgopleiding te gaan volgen.

Waardering

De deelnemers in bovengenoemd onderzoek is gevraagd of zij dezelfde opleiding zouden kiezen als ze weer een keuze moeten maken. Ruim 30% van de ondervraagde deelnemers geeft aan dat als zij weer voor opleiding moeten kiezen, zij opnieuw voor de opleiding kiezen die zij nu volgen. Over het algemeen geven de deelnemers een 5.8 als rapportcijfer voor hun opleiding.

---

⁷ http://www.onderwijsinspectie.nl/nl/home/naslag/Alle_publicaties/competentiegericht-mbo

Er zijn stappen vooruit gemaakt, maar dat neemt niet weg dat er nog veel te doen is om de ontwikkeling verder te brengen. Dan gaat het om uitbalanceren van variatie in werkvormen, verstevigen van structuur en diepgang, op orde brengen van de bedrijfsvoering en het vormgeven van een adequate relatie met het bedrijfsleven.

De meest kritische punten betreffen volgens de inspectie het niveau en de diepgang van de opleiding naast de externe oriëntatie die zich vertaalt in de arbeidsnabijheid van de opleidingen.

Uit het Odin onderzoek in opdracht van de jongerenorganisatie in het beroepsonderwijs (JOB)⁸ komt naar voren dat bijna een kwart van de studenten vindt dat ze op school te weinig leert, het lesmateriaal onvoldoende is en organisatie van het onderwijs slecht is. Studenten oordelen positief over hun stages en over de studiebegeleiding. Genoemd Odin onderzoek maakt onderscheid tussen studenten die competentiegericht onderwijs (CGO) volgen en studenten die nog eindtermgericht onderwijs volgen. Studenten die CGO volgen oordelen negatiever over de kwaliteit van de docenten, de kwaliteit van het lesmateriaal en zijn minder tevreden over wat ze leren op school, maar beoordelen de sfeer op school positiever en geven vaker aan actief mee te willen denken over het beleid op school. Uit het Odin5 onderzoek blijkt dat de tevredenheid van de studenten grotendeels wordt bepaald door hun oordeel over de mate waarin de informatie die ze kregen voordat ze aan de opleiding begonnen, klopt met de werkelijkheid. Eén op de vijf studenten geeft aan dat de informatie die ze aan het begin van de opleiding ontvangen niet klopt met de werkelijkheid. Relevant voor de vragen over aantrekkelijkheid en motivatie is het onderzoeksresultaat over uitdaging in het onderwijs. Ten opzichte van een eerder ODIN onderzoek (Odin4) vinden meer studenten de opleiding te gemakkelijk. Op niveau 4 is dat een kwart van de studenten.

IN 2006-2007 is door onderzoeksbureau Keesie in opdracht van het toenmalige procesmanagement herontwerp mbo onderzoek gedaan onder mbo leerlingen over de beleving van de vernieuwing van het onderwijs.⁹ Zij hebben honderden leerlingen gesproken die toen een experimentele opleiding volgden. Meest belangrijk conclusies die zij trekken zijn dat de meeste leerlingen die zij spraken de beweging naar competentiegericht onderwijs van harte ondersteunen evenals het gebruik van een variëteit aan werkvormen. Ook duidelijk is dat het altijd blijft gaan over een juiste balans tussen kennis en vaardigheden en persoonlijke ontwikkeling.

De onderzoekers beschrijven aan de hand van hun interviews dat de invoering van competentiegericht onderwijs onverwachte effecten heeft; de leerlingen leren en gebruiken de competenties en incorporeren deze in hun gehele leven; de belangrijkste competentie; zelfverantwoordelijkheid, leren ze doordat het systeem slecht functioneert. De leerlingen worden dankzij de geleerde competenties ondernemender; volgens de onderzoekers het effect van een systeem waarin leerlingen wordt geleerd het beste uit zichzelf te halen. Het onderscheid in levenscompetenties (generieke competenties) en schoolcompetenties wordt volgens de leerlingen die geïnterviewd zijn op school te weinig gemaakt. Docenten

---

⁸ <http://www.odin5.nl/Intro.aspx>

⁹ <http://www.hetplatformberoepsonderwijs.nl/uploads/generatie%20einstein%20over%20herontwerp.pdf>

behandelen competenties als een vak op school en weten niet de relatie te leggen met “het leven”; de activiteiten die leerlingen ook nog hebben.

In mei 2009 verscheen het Hiteq-onderzoek “Kenmerkend mbo” waarin is bekeken of mbo-ers wel in het beeld van “de generatie Einstein” (geboren na 1988) passen of meer lijken op vmbo-ers uit het onderzoek “kenmerkend vmbo uit 1988”¹⁰.

Uit het onderzoek komt dat mbo-ers qua leerkenmerken meer op vmbo-ers lijken dan op de zgn. generatie Einstein. Kenmerken zijn bijvoorbeeld: weinig verticale netwerken, behoefte aan instructie en structuur, moeite met verwerken van discontinue informatie, last van “information overload” slecht in multitasken en concentratieproblemen. Qua sociaal gedrag lijken ze op de generatie Einstein in zoverre dat ze hechten aan een goede relatie met familie en vrienden en aan eigenschappen als authenticiteit en eerlijkheid. Qua online-gedrag lijken ze weer meer op vmbo-ers dan op de generatie Einstein.

De ontevredenheid over school en gevoel niet (h)erkend te worden als persoon is sterker dan in het vmbo. Er zijn geen duidelijke verschillen gevonden tussen leerlingen van experimentele en niet-experimentele opleidingen in manier van leren en informatie verwerven. Wel zijn er lichte verschillen tussen de groepen. De experimentele lijken iets zelfstandiger en vertonen meer tekenen van lateraal leren terwijl de niet-experimentelen iets meer tekenen vertonen van netwerklernen. De experimentelen willen vaker een coachende docent met een prettige stijl, terwijl de niet-experimentelen een kennisautoriteit met gezag willen. De onderzoekers beschrijven verder een behoorlijk verschil in kenmerken tussen de vier mbo-niveaus. Voor wat betreft het aspect: tevredenheid over school en werk-of stageplek zijn niveau 1 leerlingen meer ontevreden over de werkplek en over de praktijkopleider dan de leerlingen uit de andere niveaus die de praktijkopleider hoger waarderen dan de docenten. Leerlingen uit de niveaus 3 en 4 hebben hoge verwachtingen van de school en kritisch over hoe de scholen erin slagen deze waar te maken.

---

¹⁰ <http://www.hiteq.org/cms/publish/content/showpage.asp?pageid=480>

2 Interviews met leerlingen en studenten

De geïnterviewde leerlingen/studenten zijn allen in schooljaar 2008-2009 deelnemer geweest aan één van de projecten die scholen in het kader van Rigo/KIGO hebben uitgevoerd.

Er zijn alleen deelnemers op mbo en hbo geïnterviewd. Onderwijsvernieuwingsprojecten gericht op leerlingen van het vmbo waar leerlingen zelf iets van zouden kunnen vinden zijn er weinig en we hebben er (vooralsnog) niet voor gekozen leerlingen die in VMBO onderwijsveranderingen als werkplekleren deelnemen te bevragen. Bij de voorbereiding is gebruik gemaakt van (niet officiële) verslagen en evaluatiegegevens van andere projecten.

Kenmerken van de bevrageden: De geïnterviewde leerlingen moesten recent in een project (onderdeel) hebben geleerd. Er is contact geweest met de projectleiders van de A-programma's en de beleidsgroep onderwijs heeft uit de door hen aangedragen projecten een kleine selectie gemaakt.

Merendeel van de ondervraagde studenten is aan het werken en leren geweest in de context van een project dat gericht is bevorderen van "ondernemerschap". Zo zijn de studenten van de Warmonderhof deelnemer geweest aan het project "ondernemerschap leer je in de praktijk" of in het project "de melkvee academie", de studenten van de CAH in het project "slow advice" en de leerlingen van De Groene Campus (Helicon mbo niveau4) aan het project Rock the boat; onderdeel mini-onderneming. Alle projecten kennen een grote praktijkcomponent en hebben als gemeenschappelijk kenmerk dat het leren in "authentieke context" meerwaarde moet hebben voor leerlingen.

Opbrengsten

Alle studenten noemen het werken en leren in de praktijk van grote toegevoegde waarde. Genoemd worden de verantwoordelijkheid en de zelfstandigheid als meest positieve factoren. Ook het werken met mensen in de praktijk (autoriteiten wat betreft vakkennis) wordt als positief genoemd.

Andere positieve kenmerken die deelnemers noemen zijn: veel technische kennis opgedaan, leren omgaan met discipline, leren kijken als een ondernemer, leren efficiënt te werken, op HBO niveau aangesproken en geleerd samen te werken. Vooral de "echtheid" van de opdracht maakt het voor studenten aantrekkelijk en motiverend. Het werken voor een echte opdrachtgever is spannend en uitdagend en geeft een erg bevredigend gevoel als je het goed hebt uitgevoerd.

Als minder positieve aspecten van de deelname aan de projecten worden vooral aspecten in relatie met de school genoemd. De leerlingen zijn ontevreden over de waardering die de school geeft aan hetgeen in de praktijk gedaan en geleerd is. De hbo studenten geven aan dat er geen directe relatie is tussen het theoretisch geleerde en de beoordelingen daarvan met de beoordeling van hun "project". "Er wordt niet module overstijgend gedacht en gewaardeerd terwijl wij alleen maar module overstijgend hebben gewerkt en geleerd". Ook op mbo niveau geven de studenten aan dat de opdrachten en de werkwijze van de school niet aansluiten bij het werken in de praktijk. Ook zijn de leerlingen ontevreden over de praktische organisatie van hun deelname aan het project: genoemd is: Informatie onduidelijk of te laat, roosters die niet aansluiten en plannings die niet kloppen. Op één AOC gaven de leerlingen expliciet aan ontevreden te zijn over de kwaliteit van de docenten. Genoemd wordt met name het gebrek aan vakkennis; "We hebben hier geen Wageningers meer".

Over de begeleiding bij het werken in de praktijk valt in elk geval te concluderen dat alle studenten tevreden zijn over de begeleiding die ze kregen van externen. De studenten van het hbo zijn begeleid door een "echte" adviseur uit de praktijk en geven aan hiervan veel geleerd te hebben. Deze studenten waren ook zeer te spreken over de individuele begeleiding die ze van één docent hebben gekregen maar niet over de begeleiding en ondersteuning van andere docenten.

Ook mbo-ers (van beide mbo's) noemen één docent expliciet als positief maar geven aan dat ze ontevreden zijn over de andere begeleiding die ze kregen. Genoemd wordt het gebrek aan kennis van de docenten, de passieve houding : "er wordt zelden gevraagd hoe je ervoor staat, wat je aan het doen bent en of je hulp nodig hebt; alles moet je zelf vragen". Door één groep studenten werd ook nadrukkelijk het gebrek aan schoolse kennis genoemd als minpunt voor het werken in een mini-onderneming.

3 Conclusies voor wat betreft de doelstellingen : motiverend en aantrekkelijk onderwijs?

Met de meeste leerlingen en studenten is gesproken over de definiëring van de begrippen "motiverend" en "aantrekkelijk". De deelnemers van de Warmonderhof en van de CAH is gevraagd een waardering te geven tussen 1 en 5 voor zowel aantrekkelijk als motiverend in relatie tot hun leeractiviteiten. In deze waarderings zit geen onderscheid. Zowel motiverend als aantrekkelijk scoort hoog. Nagenoeg geen van de leerlingen is goed in staat de verschillen aan te geven tussen dat wat maakt dat ze het onderwijs als aantrekkelijk ervaren en dat wat ze motiveert. Eén leerling maakte het onderscheid als volgt: " aantrekkelijk is hoe de opleidingen zichzelf presenteren bij open dagen, de mate van aantrekkelijkheid bepaalt je schoolkeuze, motiverend gaat over hoe leuk ze het houden gedurende de opleiding"

Motivatie wordt door de deelnemers bepaald door werken in de praktijk en het "samen dingen doen" waarmee bijvoorbeeld excursies en praktijkschooldagen bedoeld worden. Ook buitenlandse stages worden door leerlingen als motiverend genoemd. Authentieke situaties hebben een duidelijke meerwaarde boven opdrachten uitvoeren op een stageadres. Het "samen met anderen" aan iets werken wordt door de meeste studenten als motiverend genoemd. Een aantal studenten van de Warmonderhof had een individuele (onderzoeks-) opdracht uitgevoerd en concludeerde dat het motiverender voor ze was geweest als ze dit samen hadden kunnen doen.

Op basis van de onderzochte projecten kan geconcludeerd worden dat ze een bijdrage leveren aan de motivatie van de deelnemers, niet duidelijk kan worden gezegd of ze hierdoor een bijdrage leveren aan aantrekkelijk onderwijs.

Motiverende factoren:

- ♦ Leren in authentieke praktijksituaties
- ♦ Begeleid worden door mensen uit die praktijk
- ♦ Betrokken begeleid worden bij het leerproces door de school door docenten met voldoende vakkennis.
- ♦ Samenwerken met andere studenten (opgemerkt moet worden dat de studenten ook slechte ervaringen hebben met "samenwerken" vanwege zgn meeliftgedrag en hierbij dus goede begeleiding door de school verwachten)

Uit gesprekken met leerlingen werd duidelijk dat ze niet of weinig begeleid zijn op hun eigen leerproces. Het inzicht geven in de ontwikkelde competenties is motiverend.

Niet motiverende factoren:

- ♦ Onduidelijkheid in opdracht en in waardering van hetgeen is geleerd in de praktijk (onvoldoende verbinding tussen schools en buitenschools leren, zowel formeel als informeel)
- ♦ Een onduidelijke relatie tussen opdracht/leersituatie en doel van de opleiding
- ♦ Begeleiding die uitgaat van 100% zelfstandigheid van de leerling/student door docenten die zelf onvoldoende kennis hebben over de praktijksituatie waarin de leerling functioneert.

Opmerkelijk was dat alle deelnemers moeite hadden met het beantwoorden van de vraag: Wat heb je geleerd? Ze geven aan dat de begeleiding niet hierop gericht is geweest. De begeleiding van de leerlingen in de verschillende authentieke situaties lijkt niet te zijn gericht geweest op hun leer-en ontwikkelproces maar is vooral gericht geweest op het product en op de opdrachtgever. In de evaluaties van de leerlingen (presentaties aan de school, groep) staat het product centraal, niet het leerproces van de leerling/student. Het project "slow advice" van de CAH is overigens wel erop gericht dat meer aandacht is voor het leerproces van de studenten in plaats van op het eindproduct voor de klant. Uit het gesprek met de studenten bleek niet dat de studenten zich van dit aspect bewust zijn geweest.

Algemene opmerkingen in relatie tot onderwijsvernieuwing

Over in hoeverre de projecten een bijdrage leveren aan de onderwijsontwikkeling/ vernieuwing van de organisatie en daardoor leiden tot een geïncorporeerd effect kan het volgende worden gezegd.

Op de eerste plaats blijkt uit de projectomschrijvingen niet dat de projecten een bijdrage aan een onderwijsvernieuwing voor de organisatie beogen. De meeste projecten zijn gericht op een groep deelnemers of op een onderwerp (melkvee academie en smaakmarkt). De begeleiders waarmee esproken is onderwijsvernieuwing op macroniveau (instelling/schoolorganisatie) ook niet aan als expliciet doel. In alle situaties gaven de studenten aan niet helemaal te begrijpen hoe de waardering voor hetgeen ze in het project hebben gedaan; de beoordeling, uiteindelijk op hun eindlijst terecht zou komen. De studenten van de Groene Campus waren het best in staat antwoord te geven op de vraag hoe het project in hun curriculum past, voor de andere studenten was hierover veel onduidelijkheid.

December 2009
Marjo Frenk
M.Frenk@Stoashogeschool.nl